

«Конструктивна критика як складова діалогу між владою та громадськістю»

Кадрія Сафіуліна

Додатковий матеріал: «Як критикувати грамотно: висловити свою думку та зберегти добрі стосунки»

Тема «Конструктивна критика як складова діалогу між владою та громадськістю» є першою у третьому модулі «Комунікаційні аспекти участі/залучення громадян різних категорій у вирішення питань місцевого розвитку» освітньої програми для органів місцевого самоврядування.

Розглянемо, навіщо людині потрібна навичка критичного мислення. А ви знали, що ця навичка входить у число тих *soft skills* («гнучкі», або «м'які» навички, що є комплексом компетенцій, важливих для кар'єри, які при цьому не належать до професійних знань і не залежать від специфіки роботи), що дуже цінуються роботодавцями у будь-якій сфері? Більш того, Всесвітній економічний форум назвав 10 навичок, без яких у Четвертій промисловій революції не досягти успіху. У першій трійці — здатність вирішувати комплексні завдання, креативність і критичне мислення (<https://skvot.io/uk/blog/kritika-chistogo-razuma>).

Критичне мислення виходить за рамки простого прийняття інформації за щирю правду, а натомість вимагає від людини активної взаємодії з інформацією, ставить під сумнів припущення та розглядає альтернативні погляди.

У сучасному світі, в епоху постправди, в якій ми живемо, критичне мислення є ключем до протистояння пропаганді та дезінформації в умовах війни або політичних криз. Воєнні конфлікти часто супроводжуються інформаційними війнами, де факти переплітаються з фікцією, а реальність замінюється маніпуляціями. Саме тому критичне мислення стає не просто інтелектуальним інструментом, але й важливим елементом особистої та суспільної безпеки.

Критика – це пряма чи опосередкована вказівка на недоліки чи помилки іншої людини. Критикуючи, ми даємо суб'єктивну оцінку чужій роботі, вчинкам, особистості, життю. Критика може бути конструктивною чи деструктивною. Інакше кажучи, корисною та марною. Конструктивна критика — критика, в якій говориться не *що* погано, а *що і як* зробити краще. Що треба додати або змінити, щоб отримати потрібний результат.

Як навчитися критикувати «конструктивно»? Обійтися зовсім без критики неможливо, та й не потрібно. Без неї нереально розв'язати проблеми і просунути вперед. Еріан Шульц писав: «Чому ми боїмося критики? Адже критика, по суті, навчає нас, та ще й безкоштовно».

Якщо критикувати грамотно, то можна зберегти хороші дружні або партнерські відносини і в той же час висловити свою думку. Але щоб критика була продуктивною, а не образливою, потрібно знати кілька правил.

Слід звернути увагу на тон, яким ви висловлюєте свої претензії. Більшість людей адекватно реагують на доброзичливе звернення. Водночас з людьми, які ділять всіх на сильних і слабких, краще говорити твердо і жорстко (але не грубо).

Правила конструктивної критики припускають можливість домовитися, тому навіть якщо у вас є бажання висміяти людину або висловити іронію й сарказм, краще відмовитися від такого прояву своїх емоцій. Конструктивна критика не терпить виявів неповаги, грубості й агресії. Конструктивно критикуючи, ви маєте випромінювати щирість, відкритість і бажання поліпшити ситуацію.

Людина, яку ви піддаєте конструктивній критиці, повинна розуміти, що саме ви хочете їй сказати. Адже в бажанні випадково не образити ви можете перебрати міри — висловлюватися напівнатяками й загальними фразами, виявляючи свої дипломатичні здібності, із-за чого «загубиться» сам об'єкт критики.

Не слід забувати, що у процесі критики не можна переходити «на особистості». Критикувати треба не саму людину, а її вчинки. Якщо, наприклад, ваш друг зробив помилку, не треба йому говорити: «Такої помилки не припуститься навіть першокласник. Ти що, з глузду з'їхав?» Конструктивна критика передбачає приблизно такі слова: «Це на тебе не схоже. Ти, мабуть, був дуже стомленим, тому й помилився».

Критикуючи іншого, не варто йому нав'язувати своє бачення розв'язання проблеми. Наприклад: «Я би на твоєму місці цього не робив!» Таке накидування своєї думки може викликати у людини бажання зробити навпаки, тому краще висловитися не категорично, а у формі пропозиції: «Може, ти ще поміркуєш, чи варто це робити?»

Якщо людина сама зрозуміла, що зробила помилку, не варто добивати її своєю критикою. Критика повинна бути в поміч — адже безвихідних ситуацій не буває.

Щоб критика була продуктивною й результативною, щоб людина зрозуміла свої помилки, а ви могли розраховувати на розуміння, важливо вибрати відповідний час. Зрозуміло, не варто починати критикувати людину, навіть з добрими намірами, коли вона перебуває у важких обставинах або має поганий настрій. У цьому випадку критика лише погіршить стан людини.

Щоб висловити критичне зауваження, варто подумати не тільки про зручний час, але і про місце. На жаль, в житті часто доводиться помічати критику, навіть близьких людей, у присутності сторонніх. Така критика не може бути конструктивною, навіть якщо критик має рацію. Тому, збираючись когось конструктивно покритикувати, необхідно подбати про відсутність сторонніх людей. Публічна критика не може бути конструктивною — вона образить і принизить людину й не принесе користі.

Перед тим, як почати критикувати когось, нехай і справедливо, можна спочатку згадати про власні недоліки або помилки, зроблені в минулому. Самокритика дозволить тому, кого ми критикуємо, не відчувати себе скривдженим, і йому буде легше визнати й виправити свої помилки.

Щоб у людини не опустилися руки після наших критичних зауважень, варто перед тим, як почати критикувати, нагадати людині про її чесноти і знайти, за що її можна похвалити. Хтось з великих сказав: «Критик присипляє хлороформом похвал, а потім оперує».

Перш ніж зробити критичні зауваження, потрібно уявити можливу реакцію на них людини. Усі люди різні і критику теж сприймають неоднаково, і тут необхідний індивідуальний підхід.

Із чутливою людиною поведуться інакше, ніж з розв'язною або зарозумілою. Якщо людина старанна, недовірлива і вразлива, з нею потрібно проявити м'якість. З людиною пихатою м'якість не пройде – вона сприйме її як невпевненість і слабкість, тому тут потрібно проявити твердість. Однак важливо не перестаратися, щоб не зачепити самолюбство цієї людини.

Обережно потрібно критикувати людей із заниженою самооцінкою. Якщо людина прагматична та егоїстична, їй варто натякнути, що від критики можна отримати певну користь. Доволі невимушено можна критикувати дії людей, що мають почуття гумору.

Знати правила конструктивної критики необхідно будь-кому – вони дозволять вибудувати щирі стосунки і в особистому житті, і на роботі. Якщо ж дотримуватися рекомендацій не виходить, то краще не намагатися когось критикувати, щоб не нажити собі ворогів або недоброзичливців. Як сказав англійський письменник Оскар Вайлд: «Критика вимагає значно більше культури, аніж творчість».